

Αράτου Σολέως, Φαινόμενα καὶ Διοσημεῖα¹

A. Στ. 1-18: Προοίμιο-Επὶκληση στον Δία

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα², τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῷμεν
ἄρρητον. Μεστὰὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί,
πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστή δὲ θάλασσα
καὶ λιμένες· πάντῃ δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.³

Τοῦ γὰρ καὶ γένος εἰμέν. ὁ δ' ἥπιος ἀνθρώποισι 5
δεξιὰ σημαίνει⁴, λαοὺς δ' ἐπὶ ἔργον ἐγείρει
μιμνήσκων βιότοιο· λέγει δ' ὅτε βῶλος ἀρίστη
βουσί τε καὶ μακέλησι, λέγει⁵ δ' ὅτε δεξιὰ ὦραι
καὶ φυτὰ γυρῶσαι καὶ σπέρματα πάντα βαλέσθαι.

Αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν,¹⁰
ἄστρα διακρίνας, ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν
ἀστέρας οἳ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνουσιν
ἀνδράσιν ὥράων, ὅφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται.⁶
Τῷ μιν ἀεὶ πρῶτόν τε καὶ ὕστατον ἰλάσκονται.

Χαῖρε, πάτερ, μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ,¹⁵
αὐτὸς καὶ προτέρη γενεή⁷, χαίροιτε δὲ, Μοῦσαι,

¹ Έκδοση κειμένου: Mair, A. W. & G. R. Loeb Classical Library, London.

² Επὶκληση στην αρχή του έπους → επίδραση από τον Ησίοδο.

³ Επανάληψη επιθέτων μεστός και πᾶς → έμφαση στην πλήρωση όλου του κόσμου από την παρουσία του Δία → επίδραση από τη στωική φιλοσοφία.

⁴ Φιλική & ευεργετική προσέγγιση των ανθρώπων από τον Δία (αντίθεση με τον Ησιόδειο Δία).

⁵ Επανάληψη ρήματος λέγω → έμφαση στον συμβουλευτικό ρόλο του Δία στην καλλιέργεια της γης από τους ανθρώπους (πρώτη συνεισφορά του Δία στη γεωργία).

⁶ Δεύτερη συνεισφορά του Δία στη γεωργία → σταθερή & διακριτή τοποθέτηση ουράνιων σωμάτων → παροχή σημαδιών που παρατηρούν & ερμηνεύουν οι άνθρωποι → σιγουριά και ασφάλεια στην καλλιέργεια της γης.

μειλίχαι μάλα πᾶσαι. Ἐμοί γε μὲν ἀστέρας εἰπεῖν
ἧι θέμις εὐχομένῳ τεκμήρατε πᾶσαν ἀοίδην.

B. Στ. 96-136: Μυθολογική παρέκβαση για τη Δίκη

Ἀμφοτέροισι δὲ ποσσὶν ὑπο **σκέπτοιο**⁸ Βώωτεω
Παρθένον, ἧ ῥ' ἐν χειρὶ φέρει **στάχυν**⁹ αἰγλήεντα.
Εἴτ' οὖν Ἀστραίου κείνη γένος, ὃν ῥά τέ φασιν
ἄστρον ἀρχαῖοι πάτερ' ἔμμεναι, εἴτε **τευ ἄλλου**¹⁰,
εὐκηλος φορέοιτο. Λόγος γε μὲν ἐντρέχει ἄλλος **100**
ἀνθρώποις, ὥς δῆθεν **ἐπιχθονίη** πάρος ἦεν,
ἦρχετο δ' ἀνθρώπων **κατεναντίη**, οὐδέ ποτ' ἀνδρῶν
οὐδέ ποτ' ἀρχαίων ἠνήνατο φῦλα γυναικῶν
ἄλλ' **ἀναμιξ ἐκάθητο** καὶ ἀθανάτη περ ἐοῦσα,
καὶ ἐ Δίκην καλέεσκον· **ἀγειρομένη** δὲ γέροντας **105**
ἠέ που εἰν **ἀγορῇ** ἢ εὐρυχόρῳ ἐν **ἀγνυῇ**,
δημοτέρας ἦειδεν ἐπισπέρχουσα **θέμιστας**.¹¹
Οὐπὼ λευγαλέου τότε **νείκεος** ἠπίσταντο,
οὐδὲ **διακρίσιος** περιμεμφέος, οὐδὲ **κυδοιμοῦ**.
αὐτῶς δ' ἔζων. **Χαλεπή** δ' **ἀπέκειτο** **θάλασσα**, **110**
καὶ βίον οὐπὼ **νῆες** ἀπόπροθεν ἠγίνεσκον,
ἀλλὰ βόες καὶ ἄροτρα καὶ αὐτὴ πότνια λαῶν
μυρία πάντα παρεῖχε **Δίκη** δώτειρα δικαίων.
Τόφρ' ἦν ὄφρ' ἔτι **γαῖα** γένος **χρύσειον** ἔφερβεν¹²,
ἀργυρέω δ' **ὀλίγη** τε καὶ **οὐκέτι** **πάμπαν** **έτοιμη** **115**
ώμίλει, ποθέουσα παλαιῶν ἦθεα λαῶν.

⁷ Αναφορά α) στην προηγούμενη γενιά αστρονόμων ή β) στο Χρυσό Γένος της εποχής του Κρόνου.

⁸ Χρήση β' ενικού ρηματικού προσώπου → αποστροφή σε υποτιθέμενο ανώνυμο αποδέκτη (ίσως μαθητή) του Ἄρατου.

⁹ Στάχυς → ο πιο λαμπερός αστέρας του αστερισμού της Παρθένου· πιθανότατα με την αναφορά του εδώ επιδιώκεται από τον Ἄρατο σύνδεση με τις γεωργικές ασχολίες.

¹⁰ Υπονοείται η ενδεχόμενη καταγωγή της Δίκης από τον Δία (βλ. *Θεογονία* Ησιόδου [Δίκη = μία από τις τρεις Ὠρες, κόρη του Δία] & *Ἔργα καὶ Ἡμέραι* Ησιόδου [Δίκη = κόρη του Δία]).

¹¹ Η Δίκη συναναστρεφόταν πρόθυμα τους ανθρώπους του Χρυσού Γένους και επεδίωκε δημόσιες συναθροίσεις στις οποίες τους υπαγόρευε τη θέσπιση θεσμών προς όφελός τους.

¹² Χρυσό Γένος → ειρηνικό και αὐταρκες χάρη στην καλλιέργεια της γης και στις δωρεές της Δίκης· δεν είχε, συνεπώς, ανάγκη τη ναυτιλία και το εμπόριο, ώστε να εξασφαλίσει τα απαραίτητα αγαθά.

Ἀλλ' ἔμπης ἔτι κείνο κατ' ἀργύρεον γένος ἦεν·
 ἦρχετο δ' ἐξ ὀρέων ὑποδείελος ἡχηέντων
 μουνάξ, οὐδέ τεωι ἐπεμίσγετο μελίχιοισιν·
 ἀλλ' ὅπ' ἄνθρωπων μεγάλας πλήσαιτο κολώνας, 120
 ἠπεῖλει δῆπειτα καθαπτομένη κακότητος,
 οὐδ' ἔτ' ἔφη εἰσωπὸς ἐλεύσεσθαι καλέουσιν.¹³
 «Οἷν χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο,
 χειροτέρην. Ὑμεῖς δὲ κακώτερα τέκνα τεκεῖσθε.¹⁴
 Καὶ δὴ που πόλεμοι, καὶ δὴ καὶ ἀνάρσιον αἶμα 125
 ἔσσεται ἀνθρώποισι, κακὸν δ' ἐπικείσεται ἄλγος»¹⁵.
 Ὡς εἰποῦς' ὀρέων ἐπεμαίετο, τοὺς δ' ἄρα λαοὺς
 εἰς αὐτὴν ἔτι πάντας ἐλίμπανε παπταίνοντας.
 Ἀλλ' ὅτε δὴ κάκεῖνοι ἐτέθνασαν, οἱ δ' ἐγένοντο,
 χαλκείη γενεή, προτέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες, 130
 οἱ πρῶτοι κακοεργὸν ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν
 εἰνοδίην, πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων,
 καὶ τότε μισήσασα Δίκη κείνων γένος ἀνδρῶν
 ἔπταθ' ὑπουρανίη, ταύτην δ' ἄρα νάσσατο χώρην¹⁶,
 ἥχ' ἔπερ ἐννυχίη ἔτι φαίνεται ἀνθρώποισι¹⁷ 135
 Παρθένος ἐγγὺς ἐοῦσα πολυσκέπτοιο Βοώτεω.

¹³ Αργυρό Γένος → πνευματική παρακμή & ηθική εξαχρείωση → απομάκρυνση της Δίκης στα ὄρη, αποφυγή συνάντησης πρόσωπο με πρόσωπο με τους ανθρώπους και επικριτική και ελεγκτική στάση απέναντί τους.

¹⁴ Απαισιόδοξη διαπίστωση για την καθοδική πορεία του ανθρώπινου γένους· κάθε γενιά αποδεικνύεται κατώτερη από την προηγούμενη.

¹⁵ Η μοναδική περίπτωση εκφοράς ευθύ λόγου σε ολόκληρο το αράτειο έπος έχει τη μορφή πρόβλεψης για τα μελλούμενα η οποία διατυπώνεται με τη γυναικεία φωνή της Δίκης.

¹⁶ Χάλκινο Γένος → πονηρία, ασέβεια & διάπραξη εγκλημάτων, όπως η ανθρωποκτονία και η θανάτωση και βρώση της σάρκας των βοδιών (τα οποία θεωρούνταν ιερά ως συνεργάτες του ανθρώπου στην καλλιέργεια της γης) → μίσος της Δίκης για τους ανθρώπους, φυγή της στον ουρανό και μεταμόρφωσή της στον αστερισμό της Παρθένου.

¹⁷ Παρά την πλήρη και οριστική αποστασιοποίησή της από τους ανθρώπους, η Δίκη παραμένει ορατή ως αστερισμός, υπενθυμίζοντάς τους ότι οφείλουν να απαρνηθούν την κακία τους και να διάγουν ξανά ενάρετο βίο → αισιόδοξη κατάληξη· η ελπίδα βελτίωσης της ανθρώπινης κατάστασης παραμένει ζωντανή.